

Anders Wijkman, ordf Miljömålsberedningen, Klimatomställningens utmaningar

<http://wijkman.se/>

Vi befinner oss nu i ett läge där människans påverkan på planeten blir allt mer uppenbar. E.O. Wilson har just kommit ut med en ny bok - Half Earth (<http://books.wwnorton.com/books/Half-Earth/>) - som handlar om den 6:e stora artutrotningen beroende på att människan tränger undan naturen och klimatet förändras och arterna ej hinner med att anpassa sig. För att stoppa den snabba utarmningen menar Wilson att halva jordens yta behöver avsättas som skyddat område. Ekosystemen är i fara, allt hänger ihop. Vi kan luta oss mycket mot IPCC (International Panel of Climate Change) 5:e rapport (<https://www.ipcc.ch/report/ar5/>). I denna rapport tar forskare ställning till de data och den kunskap som var tillgänglig fram till år 2011. Senare forskning pekar på att havsnivåhöjningen kan gå väsentligt mycket fortare än de 0,5 – 1 m som IPCC varnat för och istället bli flera meter till år 2100. Sommartid kan medeltemperaturhöjningen på låga latituder – norra Afrika, Mellan-Östern, södra Europa - bli mer än 3 grader högre vilket gör att dessa områden går förlorade vad gäller livsmedelsproduktion och möjligheterna att leva där. Folkförflyttningarna från dessa områden kan bli stora.

Beror dagens flyktingströmmar på fattigdom och krig eller spelar också klimatförändringen in? I Syrien tvingades många människor från landsbygden in till städerna pga. torka. Många hävdar den inflyttningen spelade roll när inbördeskriget bröt ut.

Utsläppen av växthusgaser, främst koldioxid, ökar snabbt, så snabbt att det blir svårt att klara max 2 graders temperaturhöjning. Både atmosfären och haven blir varmare. Glaciärer och havsisar minskar sin utbredning och havsnivån stiger. Haven absorberar koldioxid och blir då surare, vilket är negativt för det marina livet. Extrema väderhändelser blir alltmer vanliga och matproduktionen i stora områden är i fara. Det kan bli svårt att leva på låga latituder. Risken är uppenbar i form av storskalig migration.

IPCC har i sin rapport bara med forskning fram till slutet av 2011. Det har hänt mycket sedan dess, jämför t.ex. med hur ofta vi får information inom ekonomiområdet.

Klimat effekterna sker inte linjärt, de sker istället ofta i steg och är av tröskel-effektsnatur. Jämför t.ex. med att norra ishavet plötsligt skulle vara isfritt. Ishavet har 6 gånger så stor yta som Grönland (2 miljoner km²). Blir detta isfritt, får jorden en betydligt större mörk värmeabsorberande yta än idag. Jämför med James Lovelocks senaste bok om Gaiahypotesen som beskrivs bl.a. på professor James Lovelocks hemsida: <http://ecolo.org/lovelock/lovebioen.htm>. Det går åt 80 gånger mer energi för att smälta is än att värma vatten så då isen är borta går allt mycket snabbare.

Vid 3 graders temperaturhöjning är risken stor att isarna på Grönland smälter ned. Det tar tid, men är ändå ett dramatiskt förlopp som till slut kommer att höja havsvattenytan med 6-7 meter. Vid 4 graders temperaturhöjning befarar forskarna att Amazonas regnskog blir till savann. Det är mycket som förändras om regnskogen försvinner, inte minst nederbörden över hela Latinamerika och södra USA.

Kolintensiteten i den globala ekonomin minskade med 0,9 % årligen mellan 2000 och 2013. Med

denna minskningstakt går vi mot IPCC:s värsta scenario på mer än 4°C global temperaturökning. För att klara målet på max 2°C global temperaturökning krävs att den årliga minskningstakten av kolintensiteten blir mer än 6 % under perioden fram till och med 2100. Detta innebär i princip att de globala koldioxidutsläppen måste ha minskat till noll långt före år 2100.

Läget inför Paris 2015: FN:s medlemmar ombads komma in med bud om vad de vill göra i form av utsläppsreduktioner fram till 2030. Mer än 180 länder lämnade in sina löften. Om dessa skulle infrias, skulle temperaturökningen lågt räknat stanna vid minst 2,7°C vilket är mer än de max 2°C man tidigare satt som mål. Detta är således inte en lösning på klimathotet och Parismötet kan därför bara ses som ett steg på vägen. Nyckelfrågor för fortsatta framsteg är: Hur ska spänningen mellan Nord och Syd lösas, lika med finansieringen? Hur ska man få med USA utan att blanda in kongressen? och Hur ska man skapa bindande regler? Mötet kom längre än vad man hoppades komma för ett år sedan, men inte så långt som man behövde komma. I USA har man problem med en majoritet i kongressen som avfärdar alla klimatmål, som påstår att klimatförändringen är en bluff. Utmaningen i Paris var därför att få till ett avtal utan att blanda in kongressen. Ett problem under förhandlingarna var om det skulle stå "shall" (juridiskt bindande) eller "should" (inte juridiskt bindande) i avtalet? Det blev "should" och därmed blev klimatavtalet i Paris inte juridiskt bindande för de länder som skrivit på det. Strävan är att undvika max 2°C uppvärmning, med en strävan att inte överskrida max 1,5°C global temperaturhöjning. Men det finns inget tvång. Mötet var överens om vikten av att de globala emissionerna av koldioxid börjar minska så snart som möjligt, och att reduktionerna måste gå snabbast i de rika länderna. Det kommer att ta längre tid att åstadkomma reduktioner för utvecklingsländerna.

Hur ska man tolka Paris-avtalet? George Monbiot, en känd brittisk kommentator yttrade: "By comparison what it could have been, it is a miracle. By comparison what it should have been, it is a disaster."; dvs. I jämförelse med vad som kunde blivit, är det ett mirakel. Men i jämförelse med vad som borde ha skett är det ett fiasko; En svaghet i avtalet är att det inte togs några beslut om hur målen ska nås; Inga beslut om koldioxidskatt eller att avskaffa fossilsubsidier togs; Ingenting tvingar länderna att göra vad de har lovat; Det enda tvånget är att öppet redovisa vad man gör och att mötas igen för kontrollstationer vart femte år; En republikansk seger i höstens presidentval i USA vore en katastrof. Donald Trump är en klimatförnekare som dessutom använder helt felaktiga argument mot det förnybara. Han påstår bl.a. att vindkraftverk dödar alla fåglar, är mycket energiineffektiva och skadliga därför att de alla tillverkas i Kina.

Hur ska man tolka Paris-avtalet, forts? För att klara 2-gradersmålet finns det nu bara ca 700 Gton koldioxidekvivalenter att släppa ut i atmosfären – sedan är det noll-utsläpp som gäller. Med dagens utsläppsnivå når vi dit om knappt 20 år; För att klara 1,5- gradersmålet är det mindre än hälften så stora utsläpp som kan tillåtas. Med dagens utsläppsnivå når vi dit om 6 år. Om vi passerar 2 graders temperaturökning blir det oerhört svårt att driva utvecklingen tillbaka; Ändå var optimismen efter Paris-konferensen påfallande stor; Investeringarna i förnybar elproduktion ökar; Kolanvändningen minskar (men inte överallt); Många stora företag lovar stora utsläppsreduktioner; Otaliga städer gör likadant; Samtidigt har oljepriset sjunkit som en sten; Allt detta tillsammans gör att bilden av vad som sker är splittrad. Tillkommer gör rader av andra problem som krigen i Mellan-Östern, migrationen, relationerna med Putin m.m. Min egen erfarenhet är att EU inte klarar mer än en stor kris åt gången. Risken är stor att klimatarbetet kommer på efterkälken.

Det är svårt att se hur vi ska få fram en fossilfri fordonsflotta tillräckligt snabbt. I Sverige har det aldrig sålts så många fossil-(bensin-/diesel-)bilar som i fjol. Den tekniska utvecklingen går dock åt rätt håll vilket gör att kostnaden för många elberoende produkter minskat kraftigt mellan 2008 och 2014. Kostnaderna för: LED-lampor har minskat med 90 %, Batterier för elbilar med 70 %, Småskaliga solceller med 60 %, Storskaliga solceller med 50 %, och Landbaserad vindkraft med 40 %. Mellan 1990 och 2014 minskade kostnaden för solcellsanläggningar från 1200 USD/MWh till 100 USD/MWh för de bästa anläggningarna, vilket närmar sig nivåerna för vad ny fossilkraft kostar. För vindkraft har kostnaderna minskat från 85 till 40 USD/MWh mellan 2000 och 2016 och enligt prognosen ska den minska till 35 USD/MWh 2020. Kolkraft kostar 40 USD/MWh vid ett kolpris på 70 USD/ton och gaskraft kostar 50 USD/MWh vid ett gaspris på 10 USD/MWh. Vindkraften har vid dessa beräkningar antagits ha en kapacitetsfaktor (utnyttjandegrad) på 35 %. Enligt IEA:s senaste prognos kommer den globalt installerade vindkraften att öka med 3 gånger till 2030, och den globalt installerade solkraften att öka med 5 gånger under samma tidsperiod. Under de senaste 10 åren har andelen förnybar elenergi ökat kraftigt i många länder: t.ex. i Danmark från 27 till 57 %, i Tyskland från 10 till 26 %, i Italien från 16 till 44 %, i Spanien från 15 till 40 %, i Storbritannien från 4 till 19 %, i USA från 9 till 13 % och i Kina från 16 till 23 %.

Det händer alltså mycket positivt vad gäller förnybar energi i flera olika länder. I Kina drivs mycket av utvecklingen mot förnybar energi av att man behöver renare luft.

Potentialen att spara el är stor i hushållen. Jämför man typiska hushållsmaskiner/belysning från 1990 med de bästa som finns på marknaden idag är sparpotentialen 30-80 %. Ett hushåll kan sänka sin elförbrukning från 4000 till 1200 kWh/år genom att byta till den senaste tekniken. 2800 kWh/år kan sparas in. Lika stora städer med ungefär samma levnadsstandard kan ha väldigt olika stora koldioxidutsläpp per person. Atlanta har 5,3 miljoner invånare, en total areal på 16 605 km² av vilket 7692 km² är stadsbebyggelse och genererar 6,9 ton CO₂/person från transporter. Barcelona har 5 miljoner invånare, en total areal på 3263 km² av vilket 648 km² är stadsbebyggelse och genererar 1,2 ton CO₂/person från transporter.

Uppdraget för Miljövårdsberedningen: Vi ska titta på för- och nackdelar med en klimatpolitisk lagstiftning liknande den som finns i Storbritannien, föreslå ett långsiktigt mål för utsläppsreduktioner samt över huvud taget ge förslag till hur klimatarbetet ska bedrivas. Dessa frågor behandlades i ett delbetänkande i mars 2016. I juni 2016 ska lämnas förslag till styrmedel och åtgärder plus utsläppsbana med etappmål för en samlad och långsiktig klimatpolitik. Tidsplanen är oerhört pressad vilket riskerar att förslagen blir något av ett hafsverk.

I Sverige sker de största utsläppen av växthusgaser - som ej omfattas av handeln med utsläppsrättigheter på EU-nivå - från inrikes transporter, jordbruket och arbetsmaskiner. De största utsläppen, inom den s.k. handlande sektorn sker i järn och stålindustrin, mineralindustrin, och i raffinaderier. En betydande del kommer även från generering av el och värme från naturgas, kol, torv och avfall. EU:s handel med utsläppsrättigheter har politiska problem.

Delbetänkande 1 innebär: Ett mål på Nollnettoutsläpp till 2045 varav en minskning med 85 % ska ske i Sverige; Krav på en handlingsplan från Regeringen under varje mandatperiod; Ett klimatpolitiskt råd

ska inrättas, där huvuduppgiften är att se till helheten i politiken – att alla politikområden drar åt samma håll; En klimatlag som reglerar det klimatpolitiska ramverket ska införas.

Det klimatpolitiska rådet måste bli allsidigt sammansatt. Ett problem i Sverige – inte bara här för övrigt - är att man vi jobbar för mycket i silos. Enligt förslaget ska kompletterande åtgärder till 2045 – för att nå netto-noll i utsläpp – vara godkända enligt internationella regelverk införas. Dessa kan med dagens kunskap handla om ökade kolsänkor inom jordbruk och skogsbruk, insamling av och lagring av koldioxid även från anläggningar som förbränner biobränslen (Bio-CCS) och andra internationella åtgärder.

Förutsättningar inför slutbetänkandet: Det föreslagna målet går längre än vad motsvarande klimatmål inom EU, UK, Danmark, och Finland etc. gör; Målet måste följas upp med skärpta styrmedel (i närtid) och med etappmål längs vägen; Åtgärder är viktiga i alla delar av samhället; Särskilt fokus ska riktas mot transportsektorn, jordbruket och processindustrin; Ny teknik/tekniksprång förutsätts underlätta omställningen – typ digitaliseringen, bio, nano, nya produkter från skogen, ny energiteknik etc. Sverige med en i stort sett koldioxidfri elproduktion har goda förutsättningar.

För Energisystemet – delat ansvar med Energikommissionen – gäller följande: Energikommissionen har det primära ansvaret, inte minst för elsektorn; En knäckfråga för oss båda – där vi inte har förslag framme är hur elmarknaden ska se ut i framtiden.....; Vårt ansvar primärt är klimataspekterna, med fokus på: Transporterna, Arbetsmaskiner, Boendet, Infrastruktur, Fjärrvärme (avfallsförbränning) och Energi- och materialhanteringen i stort. Ett problem är att det inte är tydligt klarlagt vem som ska göra vad. Energikommissionens stötesten, i elsystemet, är kärnkraften.

En annan stor fråga är hur elmarknaden ska se ut. Med dagens elmarknad är det ett problem att marknadspriserna är så osäkra att ingen vill investera. Emellertid så blir det nog mycket privata investeringar i hushållen i form av solceller.

Slutbetänkandets knäckfrågor:

- Den Långa tidsramen, med alla tekniskiften – hur ska man skapa den flexibilitet som behövs?;
- Det är Svårare att gå mot noll koldioxidutsläpp än att minska dessa med X %;
- Hur utvecklas oljepriset?;
- Transporterna, hur utvecklas tekniken och hur utvecklas nya förnybara drivmedel?;
- Hur kommer maten att produceras? Hur mycket av maten kommer att produceras i Sverige?;
- Hur utvecklas Processindustrins utsläpp? Hur snabbt blir ny teknik tillgänglig?;
- Skogen – som kolsänka (lagring av koldioxid i växande skog) och vilka nya produkter kan vi få från skogen? (substitution);
- EU:s skatte-, statsstöds- och konkurrensregler, kan dessa anpassas så att omställningen inte motverkas utan istället gynnas?;
- Konsumtionens påverkan + alternativ svensk klimatsmart produktion;
- Hur utvecklas ekonomin mot att bli Cirkulär?;
- Hur utvecklas Städernas roll och rådighet?;
- En finanssektor som vaknat sent, hur kan man få denna mer aktiv och att våga investera?;
- Det är viktigt att Styra mot mål – och inte bara på basis av prognoser.

OBS att förändringar rent tekniskt sker väldigt snabbt för närvarande. T.ex. var det få som trodde bara för 5 år sedan att det skulle gå att få fram självkörande bilar så snabbt som nu sker. Införandet av och utvecklingen av solceller och vindkraft har gått mycket snabbare än vad IEA förutsåg i sina prognoser 2000 och 2002 (för solcellerna 10 gånger snabbare och för vindkraften 4 gånger snabbare). Det har till och med gått snabbare än vad Greenpeaces mycket optimistiska rapporter förutsåg.

Vad gäller stålindustrin och masugnarna var man tidigare inställd på att via CCS fånga in koldioxiden från dessa. Nu funderar man på att långsiktigt satsa på att använda vätgas istället för kol som reduktionsmedel och då kan man helt komma ifrån koldioxidutsläppen vid järnframställningen. Det blir då viktigt att vätgasen kan produceras med hjälp av billig förnybar el.

Skogen kan bli det gröna guldets i Sverige då potentialen för nya produkter och drivmedel från denna är så stor. EU:s skatte-, statsstöds- och konkurrensregler har visat sig vara ett problem. De bromsar införandet av förnybar energi, särskilt då drivmedel. Det är ett starkt motstånd mot att förändra dessa regler.

En fråga som hittills inte beaktats är fördelarna med materialåtervinning – och återanvändning. Man kan emellertid vinna mycket på att i större grad än idag återanvända material och komponenter och då få till en mer cirkulär ekonomi.

Det kan många gånger vara svårt att få fram pengar till investeringar i rätt saker. Finanssektorn måste reformeras i grunden. Den har tidigare inte kunnat räkna med klimatrisker. Klimatrisker är viktiga för finanssektorn, de måste lära sig att analysera dessa.

Man tror att införandet av elektriska fordon kommer att öka behovet av el med ca 10 % fram till 2040 och att detta kommer att minska behovet av råolja till drivmedel med 13 miljoner fat per dygn.

Åtgärder som behövs i Sverige: Att en Grön omställning sker och att Digitaliseringens möjligheter utnyttjas; Att transformativa lösningar kommer fram; Transportsektorn ställer om till smarta biobränslen, vätgas och elektrifiering. Resandet kan påverkas med virtuell teknik som minskar behovet av resor (med digital teknik kan möten göras via internet, Skype m.m.). Med självstyrande fordon kan man minska utsläppen och mindre vägyta behövs. Körningen kan optimeras klimatmässigt;

Vad gäller Samhällsplaneringen/Hållbara städer så får Regioner och Länsstyrelser en viktig roll och måste engageras. Det finns idag ingen måttstock där kommuner kan jämföras (benchmarkas) mot varandra. Sådana måttstockar bör tas fram så kommunerna kan tävla mot varandra om att vara bäst. Man måste skapa ett läge där alla går framåt. Kommunerna är väldigt olika och har olika förutsättningar;

Processindustrin måste bli hållbarare, processerna bli mer resurssnåla, nya processer som ger lägre utsläpp av klimatgaser utvecklas, och förnybara råvaror användas;

Jordbruket: Jordbruksstödet stödjer ej klimatsmarta åtgärder idag, detta måste ändras. T.ex. har odling med mindre plöjning (low tilling) praktiserats på stora gårdar i Skåne med gott resultat. Med mer kol bundet i marken får man högre mullhalt och därmed bättre vattenhållning och högre skördar;

Nya material från skogen. Det är viktigt att man kan få fram nya produkter från skogen såsom t.ex. smarta drivmedel. Det är viktigt att ge stöd till nischmarknader för nya produkter från skogen. Produkter som ger lägre utsläpp och fler jobb;

Resurseffektivitet/Cirkulär ekonomi. Det är många gånger bättre att vårda det vi redan har producerat än att satsa på nyproduktion. Men hela ekonomin idag drivs framåt av att sälja mer prylar (ofta med inbyggd obsolesens). Kruxet är att det oftast är billigare att använda jungfruliga råvaror än återvunnet material.

Avfallsförbränningen måste bli effektivare och bara bränna det som inte kan återvinnas eller återanvändas;

Ställ krav på finansmarknaden;

Offentlig Upphandling måste få möjlighet att hjälpa till;

Kultur och konsumtion måste styras i en hållbar riktning.

Transformativa lösningar behövs: Fokus idag mest på Stegvisa förbättringar; Det räcker inte. Teknisksprång och Beteendeförändringar behövs; Allt som produceras ska klara en värld med 9-10 miljarder människor; Det förutsätter en mångdubbling av effektiviteten i energi- och materialhanteringen och ändrade beteenden; Många positiva saker händer men mer behövs.

Vad gäller transporterna: Effektivare fordon behövs, övergång till el och biobränslen (vätgas) måste skyndas på, övergång från väg till energieffektivare järnväg + sjöfart, effektivare utnyttjande av systemet med t.ex. självstyrande fordon, virtuell teknik ersätter resor, samt skatteväxling från fossilt till förnybart och resurseffektivt; EU-politiken måste reformeras – skatter, statsstöd m.m. måste gynna det förnybara – man måste skapa en marknad för smarta biobränslen (med kvotplikt?) och för eldrivna fordon; Bonus Malus måste gälla vid förmånsbeskattningen av fordon; Samhällsplaneringen och byggandet måste ske resurseffektivt, och resultera i ett resurseffektivt och energieffektivt byggnadsbestånd; Regionernas roll med länsstyrelser och kommuner är viktig och dessa måste delta aktivt; Kommunernas rådighet är viktig (detta berör p-avgifter, bilens roll etc.); Rusta upp järnvägen + inför eventuellt höghastighetståg; Skattefrågorna generellt är viktiga då de är så styrande.

Ett klimatsmart jordbruk: En Större befolkning medför en ökad konsumtion som kan mötas med en ökad inhemsk produktion; Jordbruksstödet – CAP inte minst – ska inte bara premiera miljönytta utan även premiera klimatsmarta åtgärder; Utveckling av hållbara produktionssystem, kväveanvändningen, perenna grödor, minskad plöjning, möjligheter att bygga upp markens innehåll av kol är saker som måste studeras och utvecklas. Möjligheterna är stora; Människors dietvanor kan påverkas i en hållbarare och mer klimatsmart riktning. Livsmedel med stor klimatpåverkan kan

beskattas. Ska man införa Köttskatt? I så fall på vilket kött?

Samhällsplaneringen: Hur fördelas ansvaret mellan stat, regioner, länsstyrelser och kommuner?; Kompetensfrågorna är centrala, inte minst beträffande de regionala utvecklingsplanerna; Det gäller att Bygga snabbt men också hållbart och resurseffektivt och bostäderna måste bli energieffektiva (700 000 nya bostäder måste byggas snabbt); Hur ska man engagera alla kommuner? (projektbidrag kan utnyttjas av proaktiva kommuner). Man måste kanske initiera någon form av tävlan mellan kommunerna; Man måste ta hänsyn till att kommunerna är olika; Man måste utveckla indikatorer för att mäta framsteg + benchmarking i kommunerna; Översiktsplanerna i kommunerna måste kompletteras med trafikplaner; Man måste göra en översyn av PBL (Plan- och Bygglagen) och se till så att miljöhänsyn kan tas.

Samarbete med industrin: Ny processteknik för stålindustrin där vätgas kan ersätta kol kan vara målet att utveckla och införa i produktionen; Koldioxidinfångning och koldioxidlagring – CCS – måste utvecklas och bli kommersiell; En Biobaserad ekonomi måste införas där Nya produkter från skogen (men även från jordbruket) kan komma till användning, t.ex. drivmedel. Det Låga oljepriset är ett problem som måste tacklas, främst med höga skatter; Nära samarbete mellan stat och näringsliv kring utveckling av ny teknik är mycket viktigt; Innovationsstödet måste räckta hela vägen: Från FoU, demonstrationsanläggningar, nya nischmarknader, och hela vägen fram till offentlig upphandling.

Cirkulär ekonomi: Kretslopp i bio- och teknosfären är viktiga och giftiga ämnen måste fasa ut; Från produkt- till funktionsförsäljning – nya affärsmodeller behövs; Fokus måste vara på användningen, ej på produktionen; Återvinning, återbruk och rekonditionering är viktigt för att få resurseffektivitet; Användningen av skog och mark är central; Skatteväxling, ändrad moms och ändrade avdragsregler kan driva på omställningen; Viktigt att rädda värden som idag slängs bort /Mc Kinsey; Det är viktigt att skapa många nya jobb lokalt; Det som blir en extra vinst är att CO₂-utsläppen minskar.

New Club of Rome study on the social benefits of a circular economy: Studien baseras på en traditionell Input/Output-modell. En analys har gjorts över vilka möjliga effekter en cirkulär ekonomi skulle få på utsläppen av koldioxid och arbetsmarknaden i de länder som studerades (Finland, Frankrike, Nederländerna, Spanien och Sverige); Studien byggde på: Energieffektiviteten skulle öka med 25 %; på grund av en ökad användning av förnybar energi i energimixen skulle användningen av fossila bränslen minska med 50 %; och material skulle användas 25 % effektivare och samtidigt ersätta 50 % av det ”nya” materialet med återvunnet material plus att livslängden hos långlivade konsumtionsprodukter skulle fördubblas jämfört med idag. Detta skulle för Sveriges del kunna innebära om de tre fallen förnybarhet, energieffektivisering och materialeffektivisering, kombineras att: Emissionerna av CO₂ kan minskas med 66 %, mer än 100 000 nya jobb kan skapas och att handelsbalansen skulle förbättras med 1,5 % av GDP (Gross Domestic Product).

Policyåtgärder: Sätt mål för ökad resurseffektivitet; Ställ krav på design + återvunnet material i nya produkter; Inför avgift på sopförbränning; Stärk policies inom områden som förnybar energi, eco-design samt polluter pays (den som förorenar ska betala); Offentlig Upphandling för nya affärsmodeller; Beyond GDP; Inför skatteväxling. Höj skatten på klimatutsläpp. Sänk skatten på arbete; Ta bort momsen på återvunnet material; Ökad resurseffektivitet måste prioriteras inom klimatarbetet.

Sverige har unika möjligheter att gå före: Vår vattenkraft, våra goda vindlägen, vår skog är viktiga resurser; Elsystemet är i stort sett CO₂-fritt; CO₂-skatt har redan gjort nytta; Vi har skogen, det gröna guldets; Vi har en tradition inom FoU, innovationer och ny teknik; Vi har hygglig systemkänsla; Kommunerna är aktiva och visar upp en rådighet; Många av våra företag är proaktiva; Grön teknik = exportmöjligheter är viktigt för landet; Vi har insikt om Nord/Syd-spänningen – vårt är bistånd viktigt.

Frågor:

Vad har Miljömålsberedningen för uppdrag?: Först och främst är uppdraget att hålla koll på de 16 miljömålen. Nu finns både en klimatstrategi och en utsläppsstrategi som går ut på att spara liv och sjukdom med luftvårdsåtgärder. Varför jobbar man bara med Sverige? Miljömålsberedningens uppdrag är att jobba med Sverige.

Svar på övriga frågor: I Polen är frågan om kolet ej bara en energifråga. Det är även en sysselsättningsfråga som är kopplad till många jobb; Ragnsells har utvecklat en metod för att ta tillvara fosfor från avloppsslam; Inom jordbruket binds bekämpningsmedel i marken på ett sätt som vi inte vet hur det går till. Här kan tungmetaller vara inblandade; Skulle vilja jobba mer med elsamarbetet i Europa. Tyvärr är utsläppshandeln så konstruerad att man inte får någon vinst om man jobbar med det förnybara. Det behövs en skärpning av systemet för handeln med utsläppsrättigheter; Under en period gick många oljebolag över till mer förnybart, men nu går de tillbaka till olja och gas, t.ex. Shell.; Biokol: Terra Preta är mycket intressant.